

Reflecții pe marginea cercetărilor de teren de-a lungul anilor. „La o vorbire” - înregistrări și transcrieri etnografice (II)

„Mentalitatea satului trebuie înțeleasă ca un complex de factori, între care, alături de elementele religioase, mitice, empirice, se află și cele magice.”
[Gheorghe Pavelescu, *Magia la români*, Editura Minerva, București, 1998, p. 7]

„După ce s-au făcut verificările, cercetătorul se poate gândi la publicarea povestirii, fapt ce pune problema dificilă a trecerii de la oral la scris. Această operațiune debutează, în primele faze ale muncii biografice, cu rescrierea integrală a interviului, continuată cu o aranjare a textului (...) pentru a-l face mai lizibil. Este o sarcină mișaloasă și plicticoasă, pentru că nu scriem așa cum vorbim. De altfel, în comunicare nu sunt numai cuvinte, ci și gesturi, atitudini, comportamente care pot fi atât de semnificative ca și cuvintele, dacă nu mai mult.” [Marie-Odéle Géraud, Olivier Leservoisier, Richard Potier, *Noțiunile-cheie ale etnologiei. Analize și texte*, Editura Polirom, Iași, 2001, p. 45].

Șansa de a mă afla în după-amiaza zilei de 6 august, marcată de sărbătoarea Schimbării la față, la Pianu, alături de Elena Stanciu (E.S.), Iudita Stoica (I.S.) și Elisabeta Stanciu (El. S.), în curtea casei celei din urmă, a făcut ca ziua să se încheie într-o magie deosebită atât la propriu, cât și la figurat.

Însoțită de studenta mea, Raluca Anton, la plecare, pe înserat, după mai bine de trei ore petrecute în compania „informatoarelor” noastre (o formulă atât de nepotrivită pentru a desemna aceste persoane între care, în cele din urmă, se naște o relație afectivă!, la fel ca și raportul dintre etnolog și terenul său, ce „se exprimă de multe ori printr-o relație amoroasă sau cel puțin de tandrețe” [François Laplantine, *Descrierea etnografică*, Editura Polirom, Iași, 2000], i-am mărturisit acesteia faptul că arareori, în cercetarea de teren, am avut ocazia să fiu părtașă la o întâlnire atât de bogată în informații dobândite, sensibil desfășurată, în taina mărturisirilor, a zicerilor pline de semnificații, în prezența unor „martori ai unei culturi sau ai unui gen de viață pe cale de dispariție” [Jean Copans, *Introducere în etnologie și antropologie*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 105].

La întoarcerea din teren, transcrierea interviului înregistrat pe suport audio nu mi s-a mai părut a fi „o sarcină mișaloasă și plictisitoare”, ci o „reeditare” a bucuriei de a fi trăit o asemenea experiență, dublată de satisfacția obținerii unor valoroase documente orale, ce-mi dau posibilitatea să fiu simultan „observator, traducător, interpret, producător de explicații”. [Idem, p. 46].

***

– Pe timpurile noastre, demult, era o tradiție de Crăciun, dar și de Anul Nou și de Bobotează: se adunau familiile căsătorite și făceau ospăț - ospățul celor bătrâni. Se duceau doar să dea mâncare la animale. Și tinerii făceau într-o casă mai spațioasă, vă dați seama că era îngrămădeală.

Pe timpuri nu era Revelion ca acum, se făcea ospățul Crăciunului, la Anul Nou, din nou, de Bobotează, iară. Ospăț cu cârnați, mâncare, băutură, toate ale porcului. Cozonac - se zicea struț -, așa am pomenit, bufle, scoverzi. Făceau o troacă mare de scovergi, că nu ajungeau toți la struți. Mama soacră, care era din Plai, îmi zicea că le împărțeau, le raționau, la noi nu am împărțit.

Tatăl meu îmi zicea de niște oameni săraci, care își împărțeau mămăliga, că altceva nu aveau de mâncare, și strigau:

„– Curi, Oane!”, adică „fugi, Oane, că ți-a luat ăl mic cocoloșul ăl mare!”.

Altceva mâncare nu era. Oamenii nu știau de atâtea emancipări ca acum. O fo' mai bine cum o fost.

Numai noi învățăm organismul cu atâtea pretenții - că dacă mânca puțin, nu i se cerea mai mult, nu-i era foame, că nu știa stomacul. Acuma nu știi ce să-i mai dai, ca să-i placă. Toate se fac acum. (I.S.)

– De Crăciun, vin copiii cu colindatul - acum li se dau bani, prăjituri... (EL. S.)

– Noi meream cu straița când eram copii; meream dimineața, da' ziceau: „Seara, seara lui Crăciun”.

– Ne adunam la școală. Eram toți încălțați în opinci, obiele, care înfășurau piciorul, și șiretul opincii - nojițe. Ciorapu' albu', curat, cu nojița lungă, cu cât era mai

lungă, cu atât era mai bine - cine era ca tine? În loc de cremă, se punea slănină - să se ungă.

Mergeam din casă-n casă. Stăteam la ușă la fiecare casă și ziceam așa, dimineața:

„Seara, seara lui Crăciun,

Seara, seara lui Crăciun”, toți în cor.

Ne dădeam colindrețe sau colindărețe, un aluat ca pupăza de la biserică, un colăcuț, nuci, mere, câte o bomboană... Biscuiți nu erau pe timpul ăla. La familia Tudorescu, toată lumea primea cu colindul, cai de turtă. Ne dădea cai de turtă.

Când plecam cu străițele, după ce ne dădea colindărețe, ziceam: „Noi ieșim de-aici, Dumnezeu să între-aici!”.

Vai, dar știți cu câtă bucurie așteptam ziua asta! O săptămână!

Așa făceam, până terminam tot satul. (EL. S.)

La o vorbire - o întâlnire deosebită în curtea casei Elisabetei Stanciu, alături de Corina Mihăescu (cercetător PICT – INP), Ludita Stoica și Elena Stanciu.

În curtea casei Elisabetei Stanciu, alături de Ludita Stoica, Elena Stanciu și Raluca Anton.

– Bătrâna Nucșoaie ne încălzea vin și ne dădea la fiecare o gurucă de vin, era frig, aveam mâinile înghețate, că nu puteam deschide straița. Vai, ce ne încălzeam! (I.S.)

– La noi, nu vin cu capra. Capra s-a făcut încoace, da' atunci, când eram noi, nu ne-a prea lăsat. Pe urmă, s-a oprit de tot. Se făcea un fel de lemne și bătea din ele:

„Ța, ța, ța, căpriță, ța,
Că numai frunză ți-oi da
Numai frunză și otavă...”

– La noi vin mereu, în ultimii ani, țiganii de la Răchita, cu covor pe ei, și spun versuri inventate de ei, nu cum era înainte:

„Asta-i capra care-o vezi,
Care ne-a făcut scoverzi.
Asta-i capra din Spania,
Adusă cu sania...” (I.S.)

De Boboteză, vine părintele cu crucea. La biserică se sfințește apă. Luăm și noi apoi, sfințită, acasă. (E.S.)

– Fetele care vor să se mărite, țin post și mănâncă fără sare. (I.S.)

– Popa are o căldărușe și un mătăuz cu busuioc și are un cârșnic - un om de-al popii și ăla, unde știa că sunt fete, le lăsa să ia, fără să vadă popa, o bucățică de busuioc, ca să și-o pună sub pernă; și apoi visezi pe cel cu care te căsătorești. (E. S.)

– Eu nu știu să fi visat. (E. S.)

– Nici eu! (I.S.)

– Eu nu am pus busuioc sub pernă. (E. S.)

– Să pui mărgelile sub preș, să treacă popa peste ele și să le iei fără să te vadă, până să treacă înapoi peste ele - tot măritiș înseamnă.

Trebuie să ții și postul din Ajunul Bobotezei, nimic nu mănânci, dacă vrei să te măriți. (E. S.)

– Pe 30 ianuarie sunt Sfinții Trei Ierarhi, pe 2 februarie este Stretenia - Întâmpinarea Maicii Domnului. Dacă e gheață și se dă vulpea pe gheață, înseamnă că se apropie primăvara. Atuncea vine vreme bună. Dacă nu are pe ce trece, urmează să vină gheața.

1 Martie este cu mărtișoarele, odată cu venirea primăverii. Nu este sărbătoare religioasă.

Mai demult, se făceau din hârtie; un fel de medalion, înfășurat cu mătase. Le făceam frumoase. Apoi făceam șnururile din roșu și alb și le dădeam.

Dau băieții la fete și, numai când e an bisect, dau și fetele la băieți.

Băieții sunt ocoși cu mărtișor. Le poartă la căciulă și în piept. Gheorghe, nepotul meu, avea, până la clasa a 8-a, multe mărtișoare la căciulă. Punea și la uniformă, și la palton.

Nu am luat seama dacă acum băieții mai poartă.

Eu am primit mereu mărtișoare. (E. S.)

– Eu dădeam la câte un băiat de dragul lui, da' și el îmi dădea mie. (I.S.)

– Eu nu mai țin minte să fi dat la cineva mărtișor, eram reținută, rușinoasă, din vârful dealului, din Sebeșel. Am crescut pe deal, acolo sus. Eu nu i-am dat mărtișor soțului, că nici el nu mi-a dat mie. Dar când am avut copii, le dădea la copii și îmi dădea și mie. (E.S.)

Pe 25 martie este Bunavestire, de cele mai multe ori e Postul Paștelui. Mergem la biserică. (I.S.)

– La Florii, când eram mică, în sâmbăta Floriilor, ne adunam în grup și cântam o priceasnă - O, o, fraților... da' nu-l mai știu... [n.n. - Versul lui Lazăr, care se cântă în Sâmbăta Floriilor sau Versul Floriilor, în volumul Valea Sebeșului. III - Restituiri, autor Gheorghe Pavelescu, Editura Astra Museum, Sibiu, 2004, în Capitolul „Cântece religioase”, pp. 166-169 și pp. 170-171].

Viftania, frumos nume
 Poate să laude în lume
 Că a dobândit mult bine
 Dintre raze, dintre sine,
 O, o, fraților (ref.)
 Trei raze din trei zmarande
 Le-a primit Domnul cu drag.
 Văzând Domnul într-un loc
 O lumină ca de foc.
 Smarande sunt numele
 Că ard ca luminile
 Ziua, noapte, neîncetat
 Luminează minunat.
 Cân' în lume se vorbeau
 Numele lor se găseau.
 Sunt trei frați din doi părinți,
 Cu bun nume împodobii:
 Lazăr, Marta, Maria,
 Din satul Viftania.
 Știa să se-nvrednicească
 Și Domnului să-l slujească.
 Domnu' văzând a lui faptă
 Le-a dăruit bună plată,
 Făcând Domnu' o minune
 Luă pe Lazăr din lume.
 Îl puseră în mormânt
 Și-l îngropară-n pământ.
 Iar când s-a-mplinit trei zile
 Domnu' făcător de bine
 Călători-n cale lungă
 Cu ucenici împreună
 Până la Viftania
 La Marta și Maria.
 Ele, dacă îl văzură,
 La picioare îi căzură
 Și plângeau cu mare jale,
 Udând sfintele picioare,
 Cu fețele la pământ
 Au grăit acest cuvânt:
 – O, Hristoase, Domnu' nostru
 O murit fratele nostru.

De-ai fi fost, Doamne, de față,
 Lazăr ar fi în viață.
 Atunci Domnul cel prea sfânt
 Le-a grăit acest cuvânt:
 – N-a murit Lazăr, ci doar me
 Și iarăși va să se scoale.
 Atunci au grăit și ele,
 Fiind cuprinse de jele:
 – O, Doamne, bine știm noi
 Că în ziua de apoi
 Toți morții se vor scula
 Și Lazăr în sus va sta.
 Atunci Hristos a întrebat:
 – Unde-i Lazăr îngropat?
 Și cu mare sânguință
 S-a dus până la gropiță.
 De pre el cuvânt a dat
 Și piatra s-a ridicat.
 El întâiu grăi:
 – Pute, că-i a patra zi.
 Ochii-n sus i-a ridicat
 Și pe Lazăr l-a strigat:
 – Vino, Lazăre, pe-afară
 De mai ieși la lume iară.
 Atunci Lazăr s-a sculat,
 Domnului s-a închinat
 Și-n fâșie-nfășurat
 Și la față astupat.
 Atuncia mare minune
 O făcut Hristos în lume.
 Pe Lazăr l-a înviat
 De patru zile-ngropat.
 Lazăr fu trei zile-n iad
 Și foarte s-a spăimântat
 Ce-a văzut întru sine
 Nu putea spune la nime.
 Treizeci de ani a mai trăit
 Lăcrămi din ochi n-a lipsit
 Până iarăși a murit.
 Uite, Hristos l-a chemat
 La odihna negriță

În lumina strălucită,
 Unde dreptii neîncetat
 Luminează minunat.
 Așa dară, fraților
 Și voi toți școlarilor
 Lui Hristos să ne rugăm
 Și mărirea să i-o dăm.

Versul Florilor

Veniți cu toții împreună
 Să-pletim și noi cunună
 De odraslă înverzită
 Și de stâlpi înflurită.
 O, o, fraților (ref.)
 Pre Iisus să-ntâmpinăm
 Și lui să ne închinăm
 Și ale noastre veșminte
 Să le-așternem mai-nainte
 Tot omul să se închine
 Că la Erusalim vine
 Pre asin încălecând,
 Cu dreapta blagoslovind.
 Cinste de la prunci poștește
 Că tinerimea o iubește
 Dar pre cei nevinovați
 Căror și noi să fim frați.
 El primește prorocia
 Ce-a prorocit Isaia,
 Feții Sionului scie
 Că-mpăratu' va să fie.
 Veniți toți cu glas frumos
 Să laudăm pe Hristos
 Cu glasul coconilor
 Și al sugătorilor.
 Strigă în Erusalim,

Osana dintru-nălțime,
 Că împăratu' tău vine
 Și omului să se-nchine.
 Veniți și voi să privim
 Tocmai la Erusalim.
 Că vine pe mână șezând
 Împăratul cel prea sfânt.
 Iisus vine cu blândețe
 Pre popoare să le-nvețe.
 Pre asin se umilește,
 Că mândria nu poștește
 Muntele Sionului,
 Biserica Domnului,
 Muntele cu iarbă deasă
 O fecioară mai aleasă.
 Azi toate prăznuiesc
 Și pre Domnu' preamăresc
 Strigând, Erusalime,
 Osana dintru-nălțime
 Strigă oamenii mai bine
 Din trei rază de trei sine.

– Mergeam cântând, cu învățătoarea, până sus, luam salcia și veneam cu ramurile verzi până la biserică.

Salcia se împodobește astăzi cu hârtie creponată de toate culorile și se pune la poartă și la morminte. Tot cimitirul este colorat aici, la noi, și plin de lumină încă din seara dinaintea Floriilor. (E.L.S.)

– La Sfântul Gheorghe se pun la poartă frunze de fag. Tot la Sfântul Gheorghe se pun și crenguțe de spine la ușa grajdului, ca să nu vină strigoii, că fac multe lucruri rele.

Era aicea unul din jos și știa toată lumea că ăsta strică vitele; lua laptele de la animale. Și era seară și s-or dus oamenii în casă, să se culce și au pus un spine din ăsta în ușa grajdului. Și au zis că l-au văzut că a venit, îmbrăcat doar în cămașă pe el și nu a putut intra, că era o vâniță de pleu, de tinichea, pusă pe cui pe grajd și nu s-o putut abține și-a dat un pumn în ea și stăpânul a ieșit și l-a prins și el a zis:

„– Dă-mi pace și nu pune mâna pe mine că, zice, n-am putut să fac ceea ce am vrut”.

Și-apoi iar mi-a spus cineva din Chian (Pian) din sus, că a prins una de-asta, o strigoaie, și-a zis că știa că vine cineva și au păzit și când s-au dus în grajd era cu bărbatu' - n-a venit singură; da' s-o rugat bărbatul, i-a dat o sumă de bani; zice: Să nu pui mâna pe ea, că moare; era femeie normală din sat, ori a zis așa de frică, să n-o bată. Poate i se întâmpla ceva atunci, o pornire și făcea rău animalelor. Poate să moară.

Erau alții care a zis că știau să strice oile de lapte și a văzut o turmă de oi pe munte și turma a fost stearpă și a zis că o împlântat cuțitul într-un brad și-n loc de lapte a curs sânge și era să moară oile - aia nu știu cum s-a terminat.

Da' spunea un văr că nimic nu mai putem face; animalele erau pe moarte și i-a zis o bătrână: – Mă, să te duci în muntele ăla și să iei orice de la stână ce poți. Îi era frică; era micuț. A intrat în privar la stână (un antreu) și a zis că acolo era un cojoc și s-o tot făcut el pe-acolo și s-a făcut că cade cojocul și când l-a prins a zmulc câteva fire și le-a luat, că n-a văzut nimeni și s-a dus și le-a aprins și-atunci a zis că s-a schimbat totul și le-a venit laptele.

Și-apoi iară, mama soacră avea niște purcei - Doamne, Doamne, iart-o! Și a venit doamna asta și a luat o boabă de cucuruz, că le dădea cucuruz fiert la purcei și a luat boaba și băgat-o în gură și mai mult purceii n-or mai mâncat. Și era aicea pe deal unul de-i ziceau Mocănelu', era din partea moșilor și s-o dus la el acolo și i-a citit - ce i-a citit nu știu - cu boghii (bobii), i-a dat cu boghii și a venit acasă și zice: – Du-te că n-am ce-ți face, du-te la familia aia și nu știu ce motiv

a creat mama de-a ajuns acolo și a luat o așchie de la tăietor și-a pus-o-n vălău și apoi s-a-ntors purceii, că mureau.

Și-apoi un paznic la cooperativă avea un cățel mic, că mai demult erau paznici de sat și a zis că a văzut că vine cineva gol de tot - era o femeie cu părul despletit. A venit până aproape de el. Cățelul a plecat și femeia s-a speriat și a fugit. Cred că sunt mânate, trimise, se supun, cine știe ce le duce?

Tre să pornească, să facă rău.

S-au mai întâmplat și alte lucruri. Un paznic a zis ce-a fost nu știe și pe la miezul nopții a venit un măgar de la vale și nu-și poate închipui ce-a fost. Oameni or fost sau n-or fost oameni, nu știe ce, da' o zic că atâta făcea de urât animalul și un om era cu spatele și altul cu fața pe același măgar. Doi oameni mari.

Altul a zis că era lângă cimitir și pe la miezul nopții a auzit un vuiet puternic și a zis că de pe muchea asta de deal a venit o pasăre-ceva cât un avion de mare și o intrat în morminte și n-o mai ieșit de acolo.

A fost un duh al nopții și acolo i-a fost dusul.

Eu nu am văzut așa ceva. Cred că aș muri, nu mă lasă Dumnezeu! (I.S.)

– Vorbești așa cu sete! Le spui așa cu sete, de parcă nici nu le poți vorghi. (E.S.)

– Nu credeți? Ba eu cred! (I.S.)

– Dacă există metode să te ferești, să te protejezi, nu știm. Pentru case nu știm, noi de (pentru) animale ne temeam, că ne strică pe noi... noi ne lăsăm în voia soartei.

Am pornit de la schinele (spinul) pe care-l puneam seara, la grajd, înainte de Sfântul Gheorghe pentru strigoii și uite câte v-am mai spus! Aicea mai este un caz de care am auzit de la cineva. O zis că o avut tată mașter (vitreg). Și a zis săracu' om că după ce a murit el, tatăl ăsta mașter, mureau toți pe lângă casă și mamă-sa era bolnavă și nu mai putea deloc, deloc și s-au dus acolo, că erau mormintele aproape și l-au dezgropat și au zis că era roșu la față și au împlântat furcoi în el și atunci o gemut și or avut pace. Și pe urmă fața lui a intrat în gălbui. S-a liniștit totul, era totul bine. Asta chiar copilul mașterului mi-a spus.

De Sfântul Andrei tot cu strigoii era; făceam rugăciuni pentru animale. Trebuia să te duci nemâncat, să te rogi. Era o femeie care vedea cu puterea de credință pe toți cei care ar fi fost strigoii.

Am auzit și de pricolici, atunci când se transformă omul în câine, da' cum se transformă înapoi în om aia, treaba lui, nu știu cum se

întâmplă. Auzeam de cineva că s-a transformat și a venit acasă numai ca să omoare femeia și femeia era cu batic negru, cu ciucuri mari și după aceea, când s-a întors acasă femeia a observat că îi rămăsese firul negru de la batic în dinți. (I.S.)

– Și mie mi-a zis mama asta. Și că atunci când s-a transformat, bărbatul era dus de-acasă.

– Eu nu știu de-astea. Ați pățit să vă ia laptele la vacă? Da' știu când nu e bine cu vaca - tot timpul face pipi, se screme, e neliniștită și nu mai dă nici lapte - apoi, te duci la biserică sau la mânăstire, faci înaintea un pic de făină și apă și preotul sau părinții fac o slujbă de dezlegare. Și apoi își revine.

Eu tot timpul le pun sare sfințită când le dau făină (mâncare). Le pun totdeauna. Dacă se găte sarea, da' nu prea se întâmplă, pun apă sfințită. Trebuie să crezi în asta, că dacă crezi, e bine. Sunt credințe bune. (E.S.)

– Era o femeie din Chianu (Pianu). Mi-a zis că i-o furat niște bani și animalele nu erau bine. Și-atunci, ce să faci femeia? A zis că s-a apucat și o ținut trei marțe, nu mai știu sau numai o vinere, cu animale cu tot.

Nu le-a dat nimic de mâncare și o venit, că atunci trebuie să vină să-ți ceară ceva, în timpul ăla cât nu mănânci, vine să-ți ceară ceva, că dacă nu, moare. Cine știe cum îi, Doamne, nu ne lăsa!

Și-apoi o venit și a zis să-mi dai numai un algocalmin, că nu știu ce are copilul. Și omul nu s-a gândit și i-o dat și ea zice: – Atâta am vrut să fac, că de-acum încolo nu-mi mai puteți face nimic. O spus! [La vaci, în volumul Valea Sebeșului. II - Folclor, autor Gheorghe Pavelescu, Editura Astra Museum, Sibiu, 2004, pp. 295-296].

Erau și descântece, da' nu le mai știu. De deochi zici Tatăl nostru de câte ori vrei, de tri, de șase, de nouă ori. Că pui așa trei, șapte (nu șase, să fie fără soț - E.S.), nouă bețe de chibrite în apă.

Bețele pleacă acolo jos, se duc la fund, tu zicând acolo.

Erau descântece, că îl știu pe tata că a venit acasă când plângea copilul ăl mare, că era deocheat și a făcut descântecul ăla de bubă, dar nu-l mai știu.

Făcea cruce și zicea să se ducă răul în munți, în pietre seci, numai să se ducă de la copil și să rămână luminat, cum Dumnezeu l-o lăsat. [n.n. - De deochiu, în volumul Valea Sebeșului. III - Restituiri, autor Gheorghe Pavelescu, Editura Astra Museum, Sibiu, 2004, în Capitolul „Descântece din județul Alba”, p. 301].

leși vrajă din ochi, din creier, din găurile (nările) nasului, din față, din vena gâtului, din rinichi, din inimă, din ficat, din splină, din fiecare parte, din fiecare încheietură. Dacă l-a deocheat o femeie cinstită sau necinstită, să i se crepe țâțele, să-i curgă sânjele (laptele?), să-i cadă pletele. N. să rămână neatins, sănătos, cum a fost când l-a născut maică-sa și l-a adus pe lume. [n.n. - De ceas rău, Idem, pp. 302-303].

Cum coboară piatra în apă,
Așa să cobori tu, răule, în adâncime!

Acolo să trăiești,
La N. să nu te gândești,
Să te duci, să pieri, să dispari,
Unde cocoș negru nu cântă,
Câinele negru nu latră.

N. să rămână sănătos,
Să fie ca argintul strecurat,
Cum l-a creat Dumnezeu sănătos. (...)

N. să rămână neatins,
Curat și sănătos,
Cum e argintul de curat,
Cum Dumnezeu l-a lăsat.
De la mine descântecul,
Sănătatea de la Dumnezeu.

[De deochiu, în volumul Valea Sebeșului. II - Folclor, autor Gheorghe Pavelescu, Editura Astra Museum, Sibiu, 2004, p. 295].

Când copilul ți se pare că are vreun defect la naștere - mie la ăl mare mi se părea că era slăbuț și picioarele seamănă cu lăbuțele de găște. Și mama zice: – Tu știi ce să faci? - că se auzeau clopotele de la biserică noastră. Când bate toaca și întrerupe și bate din nou la liturghie, atunci, între cele două toace, să te pui în genunchi cu copilul în brațe, dar copilului să nu-i dai țâță normal, să-l pui invers, în spate și să sugă venind din spate și tu să te uiți în alt hotar, cât vezi de departe și să zici că Dumnezeu să ți-l lase, așa cum l-a lăsat la început, să fie luminat și să nu aibă nimic, așa cum Dumnezeu l-a lăsat, fără boli. (I.S.)

Așa am făcut și copilul s-a făcut bine.

– Ea, sora mea, când era mică, screea - nu știu cum se zice domnește - și când era trează și când dormea se aduna, răcnea mereu. Și mama zice: – Nu știu ce are fata asta: toată noaptea screea și ziua

screme. Era casa unde stă ea acum și avea un privar de lemn.

Și acolo a zis ce trebuia să zică și a făcut așa de trei ori, în trei duminici, în timpul liturghiei și nu a mai avut nimic fata. Mama a zis că s-a întâmplat pentru că a avut o scroafă care a fătat când ea era gravidă și atâta s-a mirat de scroafa aia, de muncile alea la animale, că de-aia s-a întâmplat.

Tot mama mi-a spus despre tata. O spus că tata s-a născut cu o ureche de porc și cu una normală. Mama lui făcuse răcitură și s-a tot uitat la răciturile alea și la urechea porcului. Și tot așa s-o dezmirat ea de trei ori și i-o trecut. I-o venit copilului urechea normală.

Se mai întâmplă că se întipărește la femeile însărcinate ce au luat din natură, când au fost gravide. Am văzut la cineva cireșe întipărite pe corp. **(E.L. S.)**

– Spunea tata că sunt sărbătorile astea două, înainte de Crăciun, Sava și Varvara, noi îi zicem Barbura. Și în astea două zile-trei să nu mănânci semințe și fructe pentru elogiarea sfinților, pentru cinstirea lor. Mama ne ținea să nu mâncăm. Un om din Răchita - spunea tata - că s-o răs și-o mâncat un sâmbure de bostan și, la moment, i-a apărut sâmburele pe față. Și așa a murit, cu semnul pe față.

De Macavei nu se lucră, că vine gadina, ursul și se dă la animale. **(I.S.)**

– În Postul Paștelui să nu pronunți urs, șarpe sau lup, ca să nu ai de-a face cu ele la anu'. Să la zici la urs - ăl mare, la șarpe - goangă și la lup - spurcatul. **(E.S.)**

– La Paști, mergem noaptea de Înviere la biserică. Punem lumânări și la morminte. Luăm la noi ouă roșii și le ciocnim când ieșim din biserică.

La Paști era, a doua zi, Parastasul Păștenilor. Noi, de la începutul postului, dăm pomelnice la preot pentru morți și pentru vii, pe care-i pomenea până la Paști. Se dădea prescură și parastas pentru morții pomeniți șapte săptămâni.

La Parastasul Păștenilor se adunau oamenii la o casă; se dădea vin, în alte părți se dădea și mâncare. Atunci se stabilea și se punea văcarul la vaci și paznicul hotarelor pentru tot anul. Oamenii erau veseli. Se făcea socoteala la preot și se împărțea plata la toată lumea; plăteam vinul, pâinea. Toată lumea contribuia. Acuma plătește cineva Paștele și ceilalți nu mai contribuie. Te simțeai bine când aveai o contribuție la sărbătoarea de Paște. **(I.S.)**

– La Ispas se pune leuștean la poartă. Nu știi ce reprezintă, dar țin obiceiul asta; nu mă simt bine dacă nu-l țin.

Poate să se pună și la poartă și la icoană. Ne băteam cu leuștean. Zice că este bine ca și în animale să dai tot cu leuștean.

De Armindeni, la 1 mai, se pune în fața casei un gorun, un stejar. Se pune cât casa, că era paznicul anului, păzea de toate duhurile și de tot răul. Se căuta un stejar tânăr, să bată deasupra căsii, că nu erau casele prea înalte atunci.

La Rusalii, se pun frunze de nuc; care sunt socotite limbile de foc care au căzut peste apostoli și de atunci au început să propovăduiască de la Sfântul Duh în toate limbile pământului. La Sânziene, făceam cruce din flori de sânziene și o aruncam pe casă. Doamne ferește, să nu cadă, că dacă cădea, era rău de moarte. Trebuia să rămână pe casă, să putrezească acolo.

Când eram fată și când nu era perioadă de post, nu era duminică să nu se facă horă țărănească. Vai, ce fain era! Se făcea în șuri mai mari și veneau și bătrânii și se uitau să ne vadă și așa ne plăcea! Ei erau pază. Cine mai era ca noi, Doamne? Nu ne îmbrăcam în port, ci în haine nemțești. **(I.S.)**

– Dansul la șură era în fiecare duminică după-amiază. Se făcea joc; venea un țigan de la Răchita cu vioara, cânta Hațegana și Învârtita și până se făcea ziuă jucau. Asta era distracția.

Băieții plăteau. Care avea șură, avea și vin.

– Auziți că se-aude clopotul la biserică! Trebuie să plec. A fost o întâlnire de neuitat. **(E.S.)**

– Și eu tre' să plec, că vin văcuțele.

Astăzi este Schimbarea la față. S-au dus fructe noi la biserică. Până astăzi nu se mănâncă strugure. **(I.S.)**

– O, Doamne, ajută-ne! **(E.L. S.)**

– O, Doamne, ajută-ne să ne întâlnim în Rai. Vă rog frumos să facem tot posibilul!

Îs multe în lumea asta și noi cu ochii aștia pe care-i avem nu vedem totul. Dacă am avea pe ceilalți deschiși, atunci am vedea multe. Dar ăia îi ținem acolo înăuntrul nostru, nu ne ajută privirea. Ar trebui să-i avem deschiși, dar nu le dăm importanță. Prea puțin. Prea puțin.

Toate le rezumăm la astea materiale, la ce vedem, la restul nu ne ducem, că nu știu, cred că-i greu...

Auziți că vin vacile! Chiar mă duc! **(I.S.)**

Text și fotografii:
Dr. Corina MIHĂESCU
Cercetător științific I,
Patrimoniu Imaterial și
Cultură Tradițională - INP

Bibliografie:

Jean Copans, *Introducere în etnologie și antropologie*, Editura Polirom, Iași, 1999.

Marie-Odéle Géraud, Olivier Leservoiser, Richard Potier, *Noțiunile-cheie ale etnologiei. Analize și texte*, Editura Polirom, Iași, 2001.

François Laplantine, *Descrierea etnografică*, Editura Polirom, Iași, 2000.

Gheorghe Pavelescu, *Magia la români*, Editura Minerva, București, 1998.

Gheorghe Pavelescu, *Valea Sebeșului*. II - Folclor, Editura Astra Museum, Sibiu, 2004.

Gheorghe Pavelescu, *Valea Sebeșului*. III - Restituiri, Editura Astra Museum, Sibiu, 2004.
